

Formalny i materialny wymiar zadań Rady Kapłańskiej

Wstęp

Rada Kapłańska jest jednym z organów kolegialnych Kościoła partykularnego, obok Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej, Diecezjalnej Rady Ekonomicznej czy Kolegium Konsultorów. Wszystkie organy kolegialne, w tym Rada Kapłańska, mają charakter konsultacyjny, czyli doradczy wobec biskupa diecezjalnego. Oznacza to, iż biskup diecezji jest autonomiczny w podejmowaniu decyzji, a Kościół pozostaje hierarchiczny. Jednak w najważniejszych sprawach dotyczących zarządzania Kościołem diecezjalnym biskup powinien lub może wysłuchać zdania, opinii czy stanowiska Rady Kapłańskiej. Albowiem Rada, z jednej strony, jest senatem biskupa, a z drugiej – reprezentuje całe prezbiterium diecezjalne, gdyż w większości jest wybierana przez prezbiterów posługujących w danej diecezji¹. Oprócz wybranych członków Rady są także tzw. członkowie „stali”, czyli piastujących najważniejsze urzędy w diecezji. Trzecią grupę członków stanowią prezbiterzy nominowani przez samego biskupa, jako najbardziej zdolni – jego zdaniem – do pomocy w kierowaniu diecezją. Wszystkie trzy kategorie osób wchodzących w skład Rady Kapłańskiej formują kolegium kompetentne, by służyć mądrą radą i skuteczną pomocą swemu biskupowi, aby jego decyzje były jak najbardziej przemyślane i trafne dla dobra *Portio Populi Dei*, części Ludu Bożego, jaką jest Kościół diecezjalny².

Pozycja prawna Rady Kapłańskiej ostatecznie została usankcjonowania w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1983 r. Jednak to doktryna Soboru Watykańskiego II dała podstawy teologiczno-prawne do jej

¹ Por. M. Fąka, *Rada kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego*, „Prawo Kanoniczne” 21 (1978), s. 41–69.

² Por. W. Wójcik, *Udział kapłanów w zarządzie Kościołem*, „Ateneum Kapłańskie” 69 (1966), s. 209–222; W. Wójcik, *Rada kapłańska*, „Ateneum Kapłańskie” 71 (1968), s. 221–233.

zaistnienia³, a dokumenty okresu posoborowego rozwinęły doktrynę soborową⁴. W konsekwencji Rada Kapłańska definitywnie zastąpiła Kapitułę Katedralną⁵ w roli senatu i organu doradczego biskupa diecezjalnego⁶. Natomiast Kapituła Katedralna, po reformie Vaticanum II, a definitywnie po promulgacji Kodeksu Jana Pawła II, zachowała jedynie funkcje liturgiczno-reprezentacyjne. Faktycznym senatem biskupa reprezentującym presbiterium i organem konsultacyjnym jest zatem już nie Kapituła Katedralna, lecz Rada Kapłańska⁷. Czy jednak spełnia ona obecnie swą rolę w Kościele partykularnym? A jeśli nie do końca, to w jaki sposób powinna to czynić i w granicach jakich kompetencji?

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie analiza aktualnych uprawnień Rady Kapłańskiej w wymiarze tak formalnym, jak i materialnym. Dlatego omawiając zagadnienie, zajmiemy się nie tyle problematyką ustanowienia Rad Kapłańskich, sposobu powołowania jej członków czy ich wewnętrzną strukturą⁸, lecz zadaniami Rad Kapłańskich, czyli kompetencjami, ich naturą oraz sposobem realizacji. Celem zaś opracowania jest ukazanie słuszności zamyśłu powołania Rady Kapłańskiej przez Sobór Watykański II i *Kodeks Prawa Kanonicznego* dla pomnożenia dobra w Kościele partykularnym oraz stworzenia mocnego oparcia i pomocy dla biskupa diecezjalnego w jego niezwykle odpowiedzialnej posłudze pastersza Ludu Bożego.

³ Por. Sobór Watykański II, *Dekret „Christus Dominus”*, 16, 27–29 (dalej: CD), „Acta Apostolicae Sedis” (dalej: AAS) 58 (1966), s. 673–696; Sobór Watykański II, *Dekret „Presbyterorum ordinis”*, 7, 15 (dalej: PO), AAS 58 (1966), s. 991–1024; Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, 28 (dalej: LG); Sobór Watykański II, *Dekret „Ad gentes”*, 20 (dalej: AG); T. Pieronek, *Rada kapłańska wyrazem soborowej odnowy presbiterium*, „Prawo Kanoniczne” 12 (1969), s. 3–28.

⁴ Por. Paweł VI, *Motu proprio Ecclesiae sanctae*, 6.08.1966, AAS 58 (1966), s. 757–787. Tekst polski: *Polskie Prawodawstwo Kościelne*, red. E. Sztaffrowski, Warszawa 1969, t. 1, z. 1, s. 31–109; *Congregatio pro Clericis*, *Littera circulares Presbyteri sacra*, 11.04.1970, AAS 62 (1970), s. 459–465. Tekst polski: *Polskie Prawodawstwo Kościelne*, t. I, z. 3, s. 31–47; *Congregatio pro Episcopis*, *Directorio Ecclesiae imago*, 22.02.1973, w: *Ench. Vat. 4*, 2069–2073. Tekst polski: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006, s. 403–516.

⁵ Kapituła Katedralna do czasu Soboru Watykańskiego II stanowiła senat biskupa diecezjalnego. Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, 1917, kan. 391 § 1 (dalej: KPK).

⁶ Por. W. Wójcik, *Rozwój instytucji rad kapłańskich*, „Ateneum Kapłańskie” 75 (1970), s. 441–448.

⁷ Por. KPK, 1983, kan. 495 § 1.

⁸ Por. Z. Cieślak, *Normy dotyczące wyborów do Rady Kapłańskiej w Diecezji Kaliskiej*, „Ateneum Kapłańskie” 155 (2010), z. 2 (609), s. 329–339.

Formalny wymiar zadań Rady Kapłańskiej

Aktualnie obowiązująca doktryna kanoniczna regulująca powołanie oraz działalność Rady Kapłańskiej znajduje się w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 25 stycznia 1983 r.⁹ w kanonach 495–501 oraz w *Postanowieniach Konferencji Episkopatu Polski* (KEP) w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów¹⁰ z 21 marca 1985 r. Ten ostatni dokument oczywiście obowiązuje jedynie diecezje w Polsce. Obydwa zaś muszą być przestrzegane w formułowaniu i zatwierdzeniu Statutów Rad Kapłańskich dla poszczególnych diecezji w Polsce oraz przy redagowaniu Regulaminów wyborów na ich członków. Chcąc określić formalny wymiar zadań Rady Kapłańskiej, musimy przede wszystkim odpowiedzieć na pytanie: jak ma funkcjonować Rada Kapłańska oraz określić sposoby i formy jej aktywności, której celem jest służenie pomocą i radą biskupowi diecezjalnemu.

Kadencyjność Rady Kapłańskiej

Pierwszym formalnym albo proceduralnym aspektem zadań Rady Kapłańskiej jest kadencyjność, czyli mianowanie jej członków na ściśle określony czas. Oznacza to, iż wszyscy prezbiterzy wchodzący w skład Rady, czy to na mocy wyboru, nominacji biskupiej, czy piastowanego urzędu¹¹, otrzymują mandat na czas ściśle ustalony prawem. Ograniczenie czasowe mandatu posiada oczywiste racje logiczne jak i teologiczne. Radę Kapłańską mają tworzyć prezbiterzy najbardziej zdadni do tej roli w danym czasie, a ponadto ich wymiana w Radzie stanowi bogactwo myśli, opinii i doświadczenia ludzkiego, pasterskiego i kapłańskiego. Aktualny *Kodeks Prawa Kanonicznego* stanowi, iż członkowie Rady winni być ustanowieni czasowo na okres przewidziany w Statutach, *ale w ten sposób, ażeby cała Rada lub przynajmniej jej część była odnawiana co pięć lat*¹². A zatem *Kodeks* z 1983 r. wyznaczył najdłuższy możliwy czas trwania kadencji Rady, który wynosi pięć lat. Jednak ten czas musi być ostatecznie uściślony

⁹ Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II Promulgatus 25.01.1983, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez KEP, Pallottinum 1984.

¹⁰ Konferencja Episkopatu Polski, *Postanowienia w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów z dnia 21.03.1985 roku*, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (1998), s. 139–142 (dalej: *Postanowienia KEP*). I część dokumentu dotyczy Rad Kapłańskich, w sekcji „A” znajdują się relatywne „Normy”, a w części „B” są wymienione „Wypadki, w których należy wysłuchać zdania Rady Kapłańskiej”.

¹¹ Por. KPK, kan. 497.

¹² KPK, kan. 501 § 1; por. E. Szafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, Warszawa 1985, t. II, s. 178.

przez Statuty Rady danej diecezji i może być inny, ale nie dłuższy niż pięć lat. Pomiędzy prawem powszechnym wynikającym z *Kodeksu* a prawem partykularnym danej diecezji istnieje jeszcze prawo partykularne obowiązujące wszystkie diecezje w Polsce. Są nimi *Postanowienia KEP w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów* z 1985 r., które stanowią jednoznacznie, że *kadencja członków Rady trwa pięć lat*¹³. W konsekwencji Statuty Rady danej diecezji muszą ustalić czas kadencji członków Rady na okres dokładnie pięciu lat. Normy bowiem KEP nie pozwalają na kadencję krótszą niż pięć lat, a normy kodeksowe na kadencję dłuższą niż pięć lat. Ponadto, ustępujący członek Rady może być ponownie wybrany przez prezbiterium lub mianowany przez biskupa, ale nie więcej jak na dwie kadencje konsekutywne¹⁴. W przypadku zaś śmierci członka Rady lub jego rezygnacji przyjętej przez biskupa lub niemożliwości wykonywania przez niego funkcji, należy uzupełnić skład Rady Kapłańskiej¹⁵.

Należy odróżnić też kadencję członków Rady od kadencji samej Rady. *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1983 r. mówi o kadencji poszczególnych członków, gdyż ustalił, że cała Rada lub jej część winna być odnawiana maksymalnie co pięć lat¹⁶. Oznacza to, iż co pięć lat należy koniecznie odnowić część, ale niekoniecznie całą Radę. W konsekwencji prawa powszechnego i partykularnego polskiego większa część członków Rad Kapłańskich jest faktycznie odnawiana co pięć lat. Dotyczy to członków pochodzących z wyboru i nominacji biskupa. Natomiast członkowie Rady z urzędu nie są odnawiani co pięć lat, lecz wtedy, kiedy tracą urząd, a w międzyczasie gwarantują ciągłość pracy Rady Kapłańskiej i jednolitość działania. Gwarantują to przede wszystkim tzw. członkowie stali Rady, czyli z urzędu. Należą oni do Rady automatycznie, na mocy pełnionego określonego urzędu w Kościele partykularnym i należą do Rady tak długo, jak długo pełnią dany urząd. Inną formą zagwarantowania jednolitości pracy i ciągłości Rady mogłaby być propozycja prof. T. Pawluka, aby wszyscy członkowie Rady Kapłańskiej mieli mandaty na pięć lat, ale by nie byli wybierani czy mianowani wszyscy w tym samym czasie. Jeśli kadencja członków Rady trwa pięć lat, to można dokonać wyborów co dwa i pół roku, wybierając każdorazowo połowę człon-

¹³ *Postanowienia KEP*, I, A, 6.

¹⁴ Por. tamże.

¹⁵ Por. tamże, I, A, 7.

¹⁶ Por. KPK, kan. 501 § 1.

ków Rady¹⁷. Taki system, z jednej strony, pozwoliłby na zachowanie ciągłości prac Rady, a z drugiej – wprowadziłby duże bogactwo osób i pomysłów, ale skomplikowałby też procedurę wyborów.

Powyższe rozważania odnośnie do kadencyjności Rady Kapłańskiej dotyczą diecezji znajdującej się w sytuacji zwyczajnej, kiedy urządza biskup diecezjalny (*sede plena*). Inaczej jest jednak w sytuacji choćby śmierci biskupa diecezjalnego (*sede vacante*) czy wtedy, gdy ma on przeszkodę w wykonywaniu swego urzędu (*sede impedita*). W przypadku wystąpienia okoliczności prawnej *sede vacante* kadencja Rady Kapłańskiej kończy się automatycznie w momencie opustoszenia stolicy biskupiej, a jej funkcje przejmuje Kolegium Konsultorów. Nowy biskup diecezjalny ma obowiązek ustanowić nową Radę Kapłańską w ciągu roku od objęcia urzędu¹⁸. Największą trudność w tym względzie stwarza sytuacja przeszkody w działaniu stolicy biskupiej, czyli *sede impedita*. Prof. E. Szafrowski twierdzi, iż należałoby wtedy przyjąć podobne rozwiązanie jak w sytuacji wakansu stolicy biskupiej¹⁹. Rada Kapłańska jest senatem biskupa diecezjalnego i w konsekwencji tymczasowy rządca diecezji nie mógłby korzystać z jej pomocy²⁰. Gdyby ustała przeszkoda w działaniu biskupa diecezjalnego, to Rada Kapłańska odzyskałaby swą pozycję prawną. W sytuacji zatem *sede impedita* Rada uległaby tylko zawieszeniu, a w sytuacji *sede vacante* wygaśnięciu.

Relacja Rady Kapłańskiej do biskupa diecezjalnego

Rada Kapłańska, w myśl założeń Vaticanum II oraz aktualnego *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, jest zespołem kapłanów (*coetus sacerdotum*) tworzącym senat biskupa (*senatus episcopi*)²¹, czyli jest zespołem najbliższych jego doradców i pomocników. Głównym zadaniem Rady jest wspieranie biskupa w kierowaniu diecezją²². W konsekwencji Rada ma pomagać biskupowi w zarządzaniu diecezją, a nie zastępować go w tym zadaniu czy przejmować jego kompetencje. Rada Kapłańska posiada głos doradczy, a nie decydujący, i nie może ograniczać biskupa w sprawowaniu urzędu czy uzależniać od siebie

¹⁷ Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, Olsztyn 2002, t. II, s. 218.

¹⁸ Por. KPK, kan. 501 § 2.

¹⁹ Por. E. Szafrowski, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1977, s. 113.

²⁰ Por. T. Pawluk, dz. cyt., s. 218.

²¹ Por. KPK, kan. 495 § 1.

²² Por. tamże.

jego decyzji²³. Nie może też przejmować na siebie odpowiedzialności, gdyż biskup diecezjalny jest autonomiczny w sprawowaniu swej misji i całkowicie odpowiedzialny za powierzony mu Kościół partykularny (*Portio Populi Dei*). Jednocześnie Rada Kapłańska może być wysłuchana przez biskupa diecezjalnego w ważniejszych sprawach, a w niektórych wypadkach, przewidzianych przez prawo, biskup koniecznie musi zapoznać się z jej zdaniem przed podjęciem decyzji²⁴. A zatem, Rada Kapłańska nie może być ignorowana przez biskupa, gdyż byłaby fikcyjnym organem diecezji. Jaka jest zatem prawno-teologiczna koncepcja relacji Rady do biskupa diecezjalnego? Biskup i Rada to dwa podmioty kompetencji w kierowaniu diecezją. Biskup jest podmiotem decydującym, a Rada podmiotem doradczym. Między nimi musi istnieć nie tylko współpraca, ale jedność i harmonia²⁵. Ponadto, Rada zawsze pozostaje w relacji zależności od biskupa diecezjalnego²⁶, gdyż na mocy postanowienia prawodawcy powszechnego nie może nigdy działać bez biskupa diecezjalnego ani nawet nie może ogłaszać tego, co zostało przez nią uchwalone w niektórych wypadkach²⁷. Zatem Rada Kapłańska nie ogranicza władzy biskupa, ale ją wspomaga i umacnia. Nie wkracza w zakres jego kompetencji, lecz je ubogaca własną opinią czy stanowiskiem, aby decyzje biskupa były jak najbardziej trafne, owocne i w konsekwencji służyły dobru wierzących²⁸. Podjęcie ważnych decyzji leży wyłącznie w kompetencji biskupa diecezji, ale w fazie przygotowawczej uczestniczy Rada Kapłańska. Czyni to poprzez analizę sytuacji, poddanie kwestii pod dyskusję oraz wyrażenie opinii zawsze wtedy, gdy biskup potrzebuje jej wsparcia jako swojego senatu. Biskup diecezjalny dzięki Radzie Kapłańskiej ma ponadto szansę wysłuchania mądrych i roztropnych wypowiedzi w tych sprawach, które sam uważa za ważne. *Kodeks* jednak nie podaje wykazu takich spraw²⁹. Jednocześnie biskup nie musi pytać o zdanie Rady w kwestiach mniejszej wagi, gdyż

²³ Por. E. Górecki, *Rada Kapłańska*, w: *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie, Tarnów w dniach 17-18 września 2002 roku*, red. J. Krukowski, T. Rozkrut, Tarnów 2004, s. 89.

²⁴ Por. KPK, kan. 500 § 2.

²⁵ Por. E. Górecki, dz. cyt., s. 89–90.

²⁶ Por. CD, 2; LG, 28; por. J. Borucki, *Rada Kapłańska wyrazem udziału prezbiterów w życiu Kościoła partykularnego*, „Ateneum Kapłańskie” 134 (2000), s. 453.

²⁷ Por. KPK, kan. 500 § 3.

²⁸ Por. T. Pawluk, dz. cyt., s. 218.

²⁹ Por. tamże.

opóźniłoby to każdą jego decyzję i w ten sposób nie pomagało, lecz utrudniało codzienną posługę.

Kompetencje biskupa diecezjalnego względem Rady Kapłańskiej

Biskup diecezjalny jest podmiotem władzy w Kościele partykularnym, a Rada Kapłańska jego senatem i kolegialnym organem doradczym³⁰. W konsekwencji biskup nie jest jej członkiem³¹. Jednocześnie Rada nigdy nie może działać samodzielnie, czyli bez biskupa diecezji³². Stąd funkcjonowanie Rady jest całkowicie zależne od biskupa, który ma względem niej określone prawem kompetencje. Do podstawowych kompetencji biskupa diecezjalnego względem Rady Kapłańskiej należą następujące zadania³³: zwoływanie zebrań Rady; przewodniczenie obradom Rady; określenie tematyki zebrań; zatwierdzanie tematów zgłoszonych przez członków Rady.

Pierwszą kompetencją biskupa jest jego prawo i obowiązek zwołania zebrania Rady Kapłańskiej. Biskup może to uczynić praktycznie zawsze, ale prawodawca powszechny wskazuje na dwa zasadnicze powody. Pierwszy powód to wola biskupa wysłuchania opinii Rady przed podjęciem decyzji w „ważniejszych sprawach” diecezji³⁴. Prawo nie podaje wykazu takowych spraw, lecz są one do ustalenia przez samego biskupa. Drugim powodem zwołania Rady są „wypadki wyraźnie przewidziane w prawie”, kiedy biskup diecezjalny musi wysłuchać zdania Rady Kapłańskiej przed podjęciem decyzji³⁵. A zatem, biskup zwołuje Radę wtedy, kiedy uważa to za słuszne i pożyteczne dla diecezji, oraz wtedy, kiedy jest zobowiązany prawem. Drugą kompetencją biskupa wobec Rady Kapłańskiej jest przewodniczenie zebraniu Rady osobiście albo przez swego delegata³⁶. Może nim być biskup koadiutor, biskup pomocniczy, wikariusz generalny czy jakikolwiek inny członek Rady. Kolejnym prawem biskupa wobec Rady jest określenie tematyki, czyli przedmiotu obrad, jaki chce albo musi przedłożyć Radzie. W końcu do biskupa także należy zatwierdzenie kwestii, które nie on sam zaproponował, lecz członkowie Rady Kapłańskiej.

³⁰ Por. KPK, kan. 495 § 1.

³¹ Por. E. Górecki, dz. cyt., s. 88.

³² Por. KPK, kan. 500 § 3.

³³ Por. KPK, kan. 500 § 1.

³⁴ Por. KPK, kan. 500 § 2.

³⁵ Por. KPK. Tę kwestię omówimy w części dotyczącej materialnego wymiaru zadań Rady Kapłańskiej.

³⁶ Por. E. Górecki, dz. cyt., s. 88.

Modus agendi Rady Kapłańskiej

Kolejnym aspektem proceduralnym albo formalnym działalności Rady Kapłańskiej jest jej sposób postępowania (*modus agendi*). Pytamy więc, kiedy, jak często i gdzie zbiera się grono Rady? Jak przebiega zebranie, gdy jest proszona przez biskupa o wyrażenie opinii w ważnej sprawie lub w wypadkach, w których biskup musi zapytać o jej zdanie, zanim podejmie decyzję? Rada zbiera się, ilekroć zostanie zwołana przez mającego do tego prawo, czyli biskupa diecezjalnego. Stąd *Kodeks* nie definiuje częstotliwości zebrań. Muszą to szczegółowo określać Statuty Rady Kapłańskiej danej diecezji, ale przed nimi kompetentne w tym względzie jest partykularne prawo polskie. *Postanowienia KEP* ustaliły, iż Rady muszą odbyć przynajmniej dwa posiedzenia rocznie³⁷. Konferencja Episkopatu ustaliła zatem minimalną częstotliwość obrad Rad Kapłańskich w diecezjach polskich. Statuty Rad poszczególnych diecezji są zatwierdzane przez własnych biskupów i mogą ustalić inną minimalną liczbę spotkań w roku, ale nie niższą niż dwa spotkania rocznie.

Do wewnętrznej struktury zebrań Rady Kapłańskiej należy Sekretariat Rady, wybierany przez jej członków według własnych Statutów. Do zadań Sekretariatu należy³⁸: protokołowanie treści obrad; prowadzenie korespondencji z duchowieństwem diecezji; sporządzanie wniosków uchwalonych przez Radę; troska o archiwum Rady.

Zadaniem Sekretariatu Rady jest zatem dokumentowanie jej prac i zebrań. Sekretariat winien to czynić wtedy, gdy na prośbę biskupa Rada wyraża opinię w ważnych sprawach, a przede wszystkim w wypadkach wyraźnie przewidzianych przez prawo, kiedy biskup potrzebuje usłyszeć zdanie Rady przed podjęciem jakiejś decyzji³⁹. W tym ostatnim wypadku udokumentowanie zebrania jest szczególnie ważne. Rada musi ponadto wypowiedzieć się wtedy bezwzględnie większością głosów, i to podczas zebrania, w którym wzięła udział większość członków Rady⁴⁰, odpowiednio wcześniej poinformowanych o zebraniu⁴¹.

³⁷ Por. *Postanowienia KEP*, I, A, 8.

³⁸ Por. tamże, I, A, 9.

³⁹ Por. KPK, kan. 500 § 2; por. E. Górecki, dz. cyt., s. 89.

⁴⁰ Por. *Postanowienia KEP*, I, A, 10.

⁴¹ Por. KPK, kan. 166 § 1.

Wady w funkcjonowaniu Rady Kapłańskiej

Ostatnim, w naszym rozumieniu, aspektem formalnym zadań pełnionych przez Radę Kapłańską są istotne wady w jej funkcjonowaniu. Można mówić o dwóch niewłaściwych sposobach działalności Rady, które poważnie zaburzają jej relacje z biskupem diecezjalnym. Pierwsza z nich godzi w zasadę kodeksową: *Rada Kapłańska nie może nigdy działać bez biskupa diecezjalnego, który też jedynie może ogłosić to, co zostało uchwalone zgodnie z postanowieniem § 2*⁴². Chodzi o sytuację, kiedy Rada nie liczy się z biskupem czy to przez samowolne zebranie, czy to przez samowolne zakomunikowanie wyniku głosowania, czy podjęcie obrad na tematy niezatwierdzone przez biskupa⁴³. Drugą sytuacją istotnie wadliwą w funkcjonowaniu Rady jest niewypełnianie zadań powierzonych jej dla dobra diecezji albo poważne nadużycie przez Radę swojej pozycji czy roli⁴⁴. W takiej sytuacji prawodawca powszechny upoważnia biskupa diecezjalnego do rozwiązania Rady Kapłańskiej, ale po uprzedniej konsultacji z własnym metropolitą. A gdyby chodziło o rozwiązanie Rady przez samego metropolitę w archidiecezji, to z kolei musi on przeprowadzić konsultacje z biskupem diecezji sufragalnej, który jest najstarszy nominacją⁴⁵. Aby rozwiązanie Rady Kapłańskiej było ważne, biskup musi wydać odpowiedni dekret, tak jak w przypadku usunięcia z urzędu, i przekazać go na piśmie⁴⁶. Po rozwiązaniu poprzedniej Rady biskup diecezjalny w ciągu roku musi ustanowić nową⁴⁷.

Materialny wymiar zadań Rady Kapłańskiej

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. i Postanowienia KEP w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów z 1985 r. stanowią podstawę prawną w ustaleniu tego, „co” jest przedmiotem kompetencji Rady Kapłańskiej w diecezji, czyli w określeniu materialnego wymiaru jej zadań.

⁴² KPK, kan. 500 § 3.

⁴³ Por. KPK, kan. 500 § 1.

⁴⁴ Por. KPK, kan. 501 § 3.

⁴⁵ Por. KPK.

⁴⁶ Por. KPK, kan. 193 § 4.

⁴⁷ Por. E. Górecki, dz. cyt., s. 90.

Zakres kompetencji Rady Kapłańskiej

Sobór Watykański II, który w istocie powołał do życia Rady Kapłańskie, naucza, iż prezbiterzy i biskupi uczestniczą w tym samym kapłaństwie Chrystusa⁴⁸. Jednak prezbiterom została zlecona misja współpracowników biskupów w stopniu podporządkowanym misji apostołowskiej biskupów⁴⁹. Ponadto, *biskupom, jako następcom Apostołów, w powierzonych im diecezjach, przysługuje cała władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, która jest konieczna do pełnienia ich pasterskich zadań*⁵⁰. W takim razie Rady Kapłańskie nie zostały powołane, by ograniczać władzę biskupią, ale ją wzmocnić przez wzajemną współpracę. W konsekwencji biskupi stanowią decyzyjny podmiot władzy, a Rady są podmiotem doradczym. Taka współpraca zakłada jedność obu podmiotów i polega na wysłuchiwanii przez biskupa opinii Rady Kapłańskiej, a z drugiej strony – na mądrym i owocnym wspieraniu własnego biskupa przez Radę, po czym biskup zawsze autonomicznie podejmuje wszelkie decyzje. Rada Kapłańska ma jedynie głos doradczy i nie może w żaden sposób ograniczać kompetencji biskupa diecezjalnego⁵¹. Powyższe zasady soborowe sankcjonuje aktualny *Kodeks*, stwierdzając, iż *Rada Kapłańska posiada jedynie głos doradczy*⁵². W drugiej części tego kanonu prawodawca powszechny wyróżnia dwa rodzaje spraw podlegających kompetencji Rady⁵³: „sprawy ważniejsze”, „wypadki wyraźnie w prawie określone”.

W ważniejszych sprawach biskup *winien wysłuchać* zdania Rady, a w wypadkach wyraźnie określonych w prawie *potrzebuje zgody* Rady⁵⁴. Skoro ten sam kanon 500 § 2 ustalił, że Rada Kapłańska ma jedynie głos doradczy, to idąc za prof. T. Pawlukiem i prof. E. Góreckim, wyrażenie „potrzebuje zgody Rady” należy rozumieć tak, iż w ważniejszych sprawach biskup diecezjalny „może” wysłuchać Rady, a w wypadkach wyraźnie w prawie określonych „musi” zwołać Radę Kapłańską i koniecznie zasięgnąć jej opinii czy rady⁵⁵. *Kodeks Prawa Kanonicznego* nie wylicza tzw. ważniejszych spraw, w jakich biskup może zasięgnąć opinii Rady Kapłańskiej. To on sam, kierując się dobrem Kościoła partykularnego, decyduje, jakie sprawy należy

⁴⁸ Por. LG, 28; CD, 28; PO, 7.

⁴⁹ Por. T. Pawluk, dz. cyt., s. 217–218.

⁵⁰ CD, 8a.

⁵¹ Por. T. Pawluk, dz. cyt., s. 218.

⁵² KPK, kan. 500 § 2.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Por. tamże.

⁵⁵ Por. E. Górecki, dz. cyt., s. 91; T. Pawluk, dz. cyt., s. 218.

uznać za ważniejsze i skorzystać z funkcji konsultacyjnej swego senatu. Natomiast wypadki wyraźnie w prawie określone, kiedy biskup ma obowiązek zapytać Radę o zdanie, omówimy poniżej.

Zwyczajne zadania Rady Kapłańskiej

Kodeks Prawa Kanonicznego oraz *Postanowienia KEP* wyliczają wypadki, w których biskup diecezjalny, przed podjęciem decyzji, jest zobowiązany prawem wpieryw wysłuchać zdania Rady Kapłańskiej. W przeciwnym wypadku akt biskupa diecezjalnego będzie nieważny⁵⁶. Chodzi ponadto o sytuacje w tzw. zwyczajnym zarządzaniu Kościołem partykularnym, czyli należące do codziennej posługi biskupa. Stanowią one materialny wymiar kompetencji Rady Kapłańskiej. A zatem biskup diecezjalny musi zwołać Radę Kapłańską i usłyszeć jej zdanie w następujących wypadkach: gdy zamierza zwołać Synod Diecezjalny⁵⁷; kiedy zamierza erygować nową parafię⁵⁸; gdy zamierza znieść istniejącą parafię⁵⁹; gdy zamierza dokonać istotnych zmian granic parafii⁶⁰; przed wydaniem decyzji o obowiązkowym powołaniu Rady Duszpasterskiej w każdej parafii diecezji⁶¹; przed decyzją o nałożeniu podatku na publiczne osoby prawne w diecezji⁶²; przed wydaniem zarządzeń dotyczących przeznaczenia ofiar składanych przez wiernych⁶³; przed wydaniem zarządzeń dotyczących wynagrodzenia kapłanów pełniących zadania parafialne⁶⁴; przed udzieleniem pozwolenia na budowę kościoła⁶⁵; przed decyzją o przeznaczeniu jakiegoś kościoła na użytek świecki⁶⁶.

W sumie *Kodeks* wymienia dziesięć szczegółowych przypadków, kiedy biskup diecezjalny jest zobowiązany zapytać Radę Kapłańską o jej opinię przed podjęciem przez siebie decyzji, gdyż w wypadku przeciwnym akt biskupa będzie nieważny⁶⁷. Wypadki te stanowią wymiar materialny kompetencji Rady jako organu doradczego

⁵⁶ Por. M. Sitarz, *Wady kościelnych aktów administracyjnych wynikające z pominięcia przez biskupa diecezjalnego opinii lub zgody kolegialnych organów konsultacyjnych*, w: *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym*, s. 131–132.

⁵⁷ Por. KPK, kan. 461 § 1; *Postanowienia KEP*, I, B, 1.

⁵⁸ Por. KPK, kan. 515 § 2; *Postanowienia KEP*, I, B, 2.

⁵⁹ Por. KPK, kan. 515 § 2; *Postanowienia KEP*, I, B, 2.

⁶⁰ Por. KPK, kan. 515 § 2; *Postanowienia KEP*, I, B, 2.

⁶¹ Por. KPK, kan. 536 § 1; *Postanowienia KEP*, I, B, 4.

⁶² Por. KPK, kan. 1263.

⁶³ Por. KPK, kan. 531; *Postanowienia KEP*, I, B, 3.

⁶⁴ Por. KPK, kan. 531; *Postanowienia KEP*, I, B, 3.

⁶⁵ Por. KPK, kan. 1215 § 2; *Postanowienia KEP*, I, B, 5.

⁶⁶ Por. KPK, kan. 1222 § 1; *Postanowienia KEP*, I, B, 6.

⁶⁷ Por. E. Górecki, dz. cyt., s. 92–93.

w sytuacjach zwyczajnego zarządzania Kościołem partykularnym. Pierwszą z nich jest powołanie Synodu Diecezjalnego w danym Kościele partykularnym. Prawo powołania Synodu posiada biskup, jeśli – jego zdaniem – wymagają tego okoliczności. Jednak zanim oficjalnie zwoła Synod, musi zapytać Radę o jej stanowisko, by być pewnym słuszności swej decyzji⁶⁸. Również tylko biskup diecezjalny może erygować, czyli ustanowić prawnie, nową parafię, znieść istniejącą lub dokonać zmian, np. granic parafii. Jednak prawodawca zakazuje, by biskup podejmował powyższe decyzje bez uprzedniego wysłuchania zdania Rady Kapłańskiej⁶⁹. Jeśli biskup uznałby za słuszne wprowadzenie nakazu powołania Rady Duszpasterskiej w każdej parafii diecezji, to wpieryw także musi *zasięgnąć opinii Rady Kapłańskiej*⁷⁰. Gdyby natomiast biskup diecezjalny chciał nałożyć podatek na publiczne osoby prawne w Kościele, najpieryw musi wysłuchać zdania tak Rady Ekonomicznej diecezji, jak i Rady Kapłańskiej. Mają one za zadanie wyrazić opinię, czy podatek jest słuszny, a jeśli tak, to czy ustalone kwoty są umiarkowane i proporcjonalne do dochodów kościelnych osób prawnych⁷¹. Jeśli chodzi o ofiary składane przy okazji wykonywania zadań parafialnych, to według zasady generalnej – pieniądze muszą trafić do kasy parafialnej. Gdyby biskup chciał zmienić przeznaczenie ofiar składanych przez wiernych albo chciał ustalić zasady wynagrodzenia kapłanów wypełniających zadania parafialne, to musi najpieryw wysłuchać Rady Kapłańskiej i dopiero wtedy wydać odpowiednie przepisy prawne⁷². Kiedy jawi się potrzeba czy konieczność budowy nowego kościoła na terytorium diecezji, to do biskupa diecezjalnego należy kompetencja wydania pisemnego pozwolenia na budowę⁷³. Jednak biskup przed wydaniem pozwolenia na budowę musi wziąć pod uwagę szereg okoliczności. Przede wszystkim wysłuchać zdania Rady Kapłańskiej, potem rektorów sąsiednich kościołów, a następnie upewnić się, że nie zabraknie środków materialnych na jego budowę⁷⁴. Ostatnim przypadkiem, kiedy biskup diecezjalny jest zobowiązany do wysłuchania zdania Rady Kapłańskiej przed podjęciem decyzji w zwyczajnym zarządzaniu diecezją, jest kwestia

⁶⁸ Por. KPK, kan. 461 § 1; por. T. Rozkrut, *Funkcja Rady Kapłańskiej*, „Currenda – Pismo Urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 149 (1999), s. 283–284.

⁶⁹ Por. KPK, kan. 515 § 2.

⁷⁰ Por. KPK, kan. 536 § 1.

⁷¹ Por. KPK, kan. 1263.

⁷² Por. KPK, kan. 531; *Postanowienia KEP*, I, B, 4.

⁷³ Por. KPK, kan. 1215 § 1.

⁷⁴ Por. KPK, kan. 1215 § 2.

przeznaczenia jakiegoś kościoła na użytek świecki. Nie chodzi o wypadki, kiedy budynek kościoła nie nadaje się do użytku i nie można go już w żaden sposób odrestaurować⁷⁵, ale o sytuacje, kiedy budynek jest dobry, ale są poważne racje, by go wyłączyć z kultu Bożego i przeznaczyć na użytek świecki⁷⁶. W takim wypadku biskup diecezjalny może podjąć decyzję tylko po wysłuchaniu opinii Rady Kapłańskiej oraz otrzymaniu zgody tych, którzy nabyli słuszne prawa do tegoż kościoła oraz wtedy, gdy dobro dusz nie dozna żadnej szkody z powodu takiej decyzji. Powyżej zostały omówione wypadki, kiedy przed podjęciem decyzji przez biskupa diecezjalnego konieczne jest, aby Rada Kapłańska wyraziła swą opinię. Wszystkie one stanowią materialny wymiar kompetencji Rady Kapłańskiej.

Nadzwyczajne zadania Rady Kapłańskiej

Jeśli natomiast chodzi o nadzwyczajne zadania Rady Kapłańskiej, które także tworzą materialny wymiar jej kompetencji, to *Kodeks* z 1983 r. wymienia następujące trzy wypadki: udział Rady Kapłańskiej w Synodzie własnej diecezji⁷⁷; udział niektórych członków (przedstawicieli) w Synodzie własnej prowincji⁷⁸; wybór specjalnego zespołu proboszczów, z którego biskup diecezjalny wybiera dwóch w celu przeprowadzenia procedury przeniesienia lub usunięcia proboszcza z urzędu⁷⁹.

W powyższych trzech sytuacjach Rada Kapłańska nie jest proszona o przedstawienie swego stanowiska biskupowi diecezjalnemu jak wcześniej, lecz jest zobowiązana podjąć własne działanie⁸⁰. Kiedy biskup diecezjalny, po wysłuchaniu Rady Kapłańskiej, zwoła Synod Diecezji, to prawo i obowiązek uczestniczenia w nim posiadają m.in. wszyscy członkowie Rady Kapłańskiej⁸¹. Jest to oczywiste, skoro Rada Kapłańska jest senatem biskupa i jego najważniejszym organem doradczym w codziennym zarządzaniu Kościołem partykularnym, tym bardziej w obradach Synodu, którego owocem będzie prawo partykularne diecezji, członkowie Rady muszą obowiązkowo wziąć udział. Jeśli natomiast obraduje Synod Prowincjalny, to muszą

⁷⁵ Por. KPK, kan. 1222 § 1.

⁷⁶ Por. KPK, kan. 1222 § 2.

⁷⁷ Por. KPK, kan. 463 § 1, 4.

⁷⁸ Por. KPK, kan. 443 § 5.

⁷⁹ Por. KPK, kan. 1742 § 1; kan. 1750.

⁸⁰ Por. J. Dyduch, *Diecezjalna Rada Duszpasterska i Rada Kapłańska*, „Prawo Kanoniczne” 27 (1984), s. 72.

⁸¹ Por. KPK, kan. 463 § 1.

w nim uczestniczyć wybrani kolegiально przedstawiciele Rad Kapłańskich tych diecezji, które wchodzą w skład danej metropolii kościelnej. Mają oni prawo uczestniczenia w synodzie, posiadając głos doradczy⁸². Ostatnim nadzwyczajnym zadaniem Rady Kapłańskiej jest ustanowienie przez nią, na wniosek biskupa, specjalnego zespołu proboszczów. Spośród niego sam biskup wybierze dwóch wtedy, gdy zaistnieje potrzeba przewidziana w prawie⁸³, by przeprowadzić procedurę usunięcia jakiegoś proboszcza z urzędu⁸⁴.

Zakończenie

W naszym opracowaniu zajęliśmy się formalnym i materialnym wymiarem zadań Rady Kapłańskiej według aktualnej doktryny kanonicznej. Ukazaliśmy najpierw „jak” działa Rada, by potem ukazać, „czym” się ona zajmuje, czyli wskazaliśmy na szczegółowe zagadnienia należące do jej kompetencji. Sumując obydwie aspekty funkcjonowania Rady Kapłańskiej – formalny i materialny, doprowadziliśmy do ukazania właściwego obrazu roli, jaką posiada Rada Kapłańska w zarządzaniu Kościołem partykularnym, wyznaczonej jej przez prawo kanoniczne. Definiując formalny, czyli proceduralny oraz materialny, aspekt kompetencji Rady Kapłańskiej, doprowadziliśmy także do ukazania jednego z istotnych celów powołania, istnienia i działalności Rady Kapłańskiej, jakim jest świadczenie realnej i skutecznej pomocy biskupowi diecezjalnemu w kierowaniu diecezją⁸⁵. Jest to niezwykle ważne w kontekście pytania postawionego na początku: czy Rada Kapłańska obecnie spełnia swoją rolę w Kościele partykularnym? A jeśli nie do końca, to w jaki sposób winna to czynić i w granicach jakich kompetencji? Odpowiedź znajdziemy w niniejszym opracowaniu formy i treści faktycznych zadań Rady Kapłańskiej. Może ono posłużyć nie tylko studentom teologii i seminarzystom. Przede wszystkim może być przydatne członkom Rad Kapłańskich diecezji w Polsce, by nabrali świadomości oraz odwagi i swą pomocą i radą lepiej służyli własnemu biskupowi diecezjalnemu w jego

⁸² Por. KPK, kan. 443 § 5.

⁸³ Por. KPK, kan. 1740.

⁸⁴ Por. KPK, kan. 1742 § 1; por. J. Dyduch, dz. cyt., s. 72.

⁸⁵ Por. E. Górecki, dz. cyt., s. 84. Autor twierdzi, iż istnieją dwie istotne funkcje albo istotne cele działalności Rady Kapłańskiej. Pierwszy to popieranie wspólnoty, która istnieje pomiędzy proboszczami w diecezji oraz między proboszczami a biskupem. Drugi istotny cel to *pomoc świadczona biskupowi w imieniu presbiterium w kierowaniu diecezją*.

zadaniu uświęcania, nauczania i kierowania Ludem Bożym, obecnym na danym terytorium. W końcu powołanie i dobre funkcjonowanie Rady Kapłańskiej nie jest wcale opcją do ewentualnego wykorzystania w diecezji, ale koniecznością prawną wynikającą z powszechnego prawa kościelnego, a szczególnie regulowaną przez prawo partykularne, przede wszystkim przez statuty Rad i regulaminy wyborów jej członków. Ponadto, jest koniecznością faktyczną, wręcz przynagleniem, ze względu na dynamikę rozwoju kraju i świata. Wydaje się bowiem, iż potencjał Rad Kapłańskich, wynikający z kompetencji przypisanych im przez prawo kanoniczne oraz z wielu możliwych sposobów działania, nie jest nadal w pełni wykorzystywany.

Summary

Formal and Material Dimensions of the Assignments of the Presbyteral Council

221

The Presbyteral Council is the highest consulting body in each diocese. The council forms the diocesan bishop's senate, represents the whole presbyterium and performs advisory functions with regard to the most important issues of the local church. The theological and legal foundations for the establishment and operation of the Presbyteral Council can be found in the doctrine of the Second Vatican Council, specifically in two decrees: *Christus Dominus* and *Presbyterorum Ordinis*.

The post-council period saw the doctrinal development the Presbyteral Council mainly due to Paul VI's Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* from 1966, the *Presbyteri Sacra* circular letter issued by the Sacred Congregation for the Clergy in 1970 and the Directory on the Pastoral Ministry of Bishops *Ecclesiae Imago* from 1973. In this way the Presbyteral Council gradually took over the competence which – in compliance with the Pio-Benedictine Code of 1917 – was proper to cathedral chapters. Finally, John Paul II's Code of 1983 recognized the Presbyteral Council as a bishop's senate and limited the powers of cathedral chapters to liturgical and representative functions.

However, the present day's Presbyteral Councils, in spite of their solid legal position, do not seem to fulfill the tasks bestowed upon them by the Second Vatican Council and the modern Code of Canon Law. The establishment and operation of a Council is not only a legal requirement but also a necessity resulting from

the dynamic aspect of life in the local area and worldwide. Therefore, this article presents the formal and material dimensions of the Presbyteral Council's actual competence. It aims to answer two principal questions: how can and should the Presbyteral Council operate and what is its competence. If the Council functions well both formally and materially, it will meet its legal requirements and reach its fundamental goal of establishment and operation, that is to use its counsels and opinions to effectively support the bishop in guiding the local church for the benefit of the faithful.